

HİRİSTİYAN GELENEKTE MÜZİK: AMERİKAN HIRİSTİYAN MÜZİĞİNDE GOSPEL MÜZİK, BLUZ ve CAZ ÖRNEĞİ

Şahin KIZILABDULLAH*

Öz

Müzik, hemen tüm dinler için vazgeçilmez bir özellik olarak değerlendirilmektedir. Hıristiyanlık, müziğe ayinlerde ve sosyal yaşamda en çok yer veren dini geleneklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Hıristiyan mezhepleri arasında müziği kullanma noktasında birbirinden farklı uygulamalar görülmektedir. Amerikan Hıristiyanlığı, 18 ve 19. yy. lardan itibaren yaşadığı dini uyanış tecrübesinde, müziğe özel önem vermiştir. Baptist, Metodist, Luteriyen ve Pentakostal geleneğe bağlı kiliseler, Hıristiyan müziğinin dönüşümünde ve yaygınlaşmasında rol almıştır. Bu süreç yeni tarz ilahiler ve daha sonrasında Gospel Müziği olarak kendini göstermiştir. Bu iki türün ve yerel bazı kültürel etkenlerin de devreye girmesi ile tarz olarak seküler ancak sözleri itibariyle dini içeriğe sahip olabilen müzik türleri ortaya çıkmıştır. Bluz ve Caz bu türler arasında en öne çıkan ve uluslararası boyuta ulaşan iki önemli örnek olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hıristiyan Müziği, Amerikan Müziği, Gospel Müziği, Bluz, Caz

* Dr. Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Dinler Tarihi ABD
sahhinkizilabdullah@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6848-0755

Atıf/Cite as: Kızılabdullah, Ş. (2019). Hıristiyan Gelenekte Müzik: Amerikan Hıristiyan Müziğinde Gospel Müzik, Bluz ve Caz Örneği. Dini Araştırmalar, 22(56): 307-326
DOI: 10.15745/da.652875

Music in Christian Tradition: Example of Gospel Music, Blues and Jazz in American Christian Music

Abstract

Music is considered an indispensable feature for almost all religions. Christianity emerges as one of the most important religious traditions in which music is involved in rituals and social life. Among the Christian sects, there are different practices in terms of using music. American Christianity was the scene of religious awakening in the 18th and 19th centuries. One of the most important reflections of this process took place in the field of music. American Christianity has given particular importance to music in the experience of religious awakening since the 18th and 19th centuries. At the end of the 19th century, traditional Christian hymns have largely been altered or abandoned. Baptist, Methodist, Lutheran and Pentecostal churches have played a role in the transformation and spread of Christian music. This process has emerged as new genre hymns and later as Gospel music. There are some similar and separated points among the new music genres. The musical instruments which they use, melody structures, the places they are performed, their improvisation or rules and their poetic features are among these points. With the introduction of these two genres and some local cultural factors, music genres have emerged as secular in style but which may have religious content. Regardless of whether it is secular or religious music, these genres have used religious terminology in their lyrics. At the same time, there are some similarities at the point of the musicians who perform these music. Blouse and Jazz are considered as the two most prominent and international examples.

Keywords: Christian Music, American Music, Gospel Music, Blues, Jazz.

Summary

All religious traditions, from Buddhism to Hinduism, from traditional tribal religions to shamanism, from Judaism to Islam, have more or less included music in their worship or social activities. In the early centuries of Christianity, music was not among the primary discussion topics. In the early periods, a musical activity was used in the rituals in the form of recitation of psalm pieces only by male vocals without the use of musical instruments. From the 5th century onwards, hymns became widespread in churches. The influence of Jewish music, Greek music and other cultures is seen in the

musical development of the Christian tradition. The music schools established had an impact on the development of Christian music. The Catholic Church used the hymns in its rituals called Gregorian Hymns, which were collected in the time of Pope Gregory I. These hymns are mostly composed of Latin lyrics performed by religious officials. In the Orthodox Church, music did not change much, but rather developed on classical psalm readings and poems of high literary value based on Bible texts. Before the conquest of Istanbul, the monophonic but very ornamented beautiful hymns (kalophonic) became common. After the conquest, Russian influence began to appear in Orthodox Church music and polyphonic church music became used since the seventeenth century. After the reform process, the classical hymns used in Europe were replaced by monophonic or polyphonic hymns written in the mother tongue of the community and easy to memorize. Many reformist religious leaders, especially Luther, composed both hymns and emphasized the use of music with the community as part of the ritual. However, there are also differences in the approach of the churches formed as a result of the reform movements towards music. Zwingli, a key figure in the reform process, opposed making music in the church based on the bible teachings that “make music from your heart”. Calvin allowed the use of monophonic and then instrumental and polyphonic music.

In American Christianity, Anglican Church music in particular, the music understanding of the Protestant tradition in general and the local music tastes of other immigrants coming to the new continent were influential. Of these, the greatest influence belongs to African immigrants. Because in African culture, music is an integral part of your daily life as well as religious life. 18th century in American Christianity was the beginning of a process of significant changes and transformations. During this period, many new Christian groups emerged. The discussion of whether or not music should be used or how to use it has been effective in the formation of these groups. Slaves brought from Africa also began to be Christianized during this period by Baptist and Methodist preachers. These African people while trying to adapt to their newly accepted religious rituals, also gave them their own colors. During the awakening period sermons, camp meetings and musical activities accompanying these sermons have an important place. With this musical understanding brought about by the awakening process, new hymns (Spiritual songs) have emerged. These hymns formed the foundations of Gospel Music in the process. Gospel Music, although used by white Americans, is a type of music used mainly by Black Americans. In addition to Methodist and Baptist churches, Pentecostal

Churches also contributed significantly to the development of Gospel music. Gospel music later came into contact with the secular music market and created a great sphere of influence. As a matter of fact, this effect still maintains its place in American culture. The inhumane conditions experienced by African-Americans until the abolition of slavery caused irreparable wounds in their lives. This emotional turmoil and collapses are best expressed by music. The most distinctive traces of African culture in this kind of music can be listed as impromptu, attention to social problems, inclusion of African melodies, and inspiration from African dances. After the abolition of slavery, African Americans could not obtain equal citizenship rights. Although they seem equal in legal terms, the problems of slavery in real life, especially in economic sharing, continued in a similar way. Therefore, anti-blackism, also known in history as “Jim Crow Laws”, led to the emergence of new types of music that included rebellious, social and political problems in African American music. From the end of the 19th century and early 20th century, African-Americans began to take part in the secular music market. This time period resulted in the emergence of many new musical genres, including Blouse and Jazz. It is not possible to say for these types of music strictly religious music. However, it would not be correct to state that they are completely devoid of religious culture. While these types of music can be considered among secular music in terms of their melody structures, instruments used, places they are performed and their proximity to dance, they can be also be associated with religious music since their lyrics are inspired by the religious culture, old and new testament texts. Another association can be made because of the performers. Because many Blouses and Jazz performers are also clergy who are the leaders of Gospel Music. As a result, Jazz, in particular, has become American Classical music by some and universal music by others.

Giriş

Monoteist ya da Politeist olsun tüm dinler, hassaten ölüm ve doğum hadiseleri başta olmak üzere, birçok özel zamanda müziği dini ritüelin bir parçası olarak kullanmıştır. Aynı zamanda müzik, görülemeyen, dokunulamayan, aşkın varlık, yüce yaratıcı, Tanrı ile iletişimin bir aracı olarak görülmektedir. Müzik, harmonisi ile insanı kaos ve bunalımdan uzaklaştıran, huzur ve sükuna yönelten, gizemli ve aşkın ile bağını güçlendiren, sözleri ile geçmişin hatıralarını ve bilgisi aktaran bir özelliğe sahiptir (Rosen 2010: 588-589). Müzik ve Din insanoğlunun vazgeçemediği iki olgudur. İki vazgeçilmez arasında, dini

duyguları ifade etmeye yardımcı olması, huzur ve dinginliğe ulaşmada destek olması açısından olumlu, eğlence ve dans ile bu dinginlikten uzaklaştırdığı düşüncesi ile de olumsuz bir ilişki bulunmaktadır (Batuk 2013: 46).

Orta Asya Şamanları, ruhi hastalıkların iyileştirilmesi, ölüm ve kurban törenlerinde davul ve danslarla birleştirdikleri müzikal performansı, ayinin vazgeçilmez bir parçası olarak kullanmaktadır (Eliade 2000: 23-25). Maniheizm’de özel günler, bayramlar ve günlük ibadetlerde hem din adamları hem de cemaat tarafından terennüm edilen ilahiler bulunmaktadır. Bu ilahiler, ibadet içerisindeki dua mesabesinde değerlendirilmektedir (Alıcı 2018: 281). Hinduizm’de ise en önemli kutsal metin olan Vedalar, Tanrıları tazim için yazılmış Rig-Veda, Kurban esnasında rahipler tarafından ve dini törenlerde okunan Yajur-Veda ve Atharva-Veda gibi ilahi metinlerinden oluşmaktadır. Özellikle bunlardan Rig-Vedalar, ayrı bir edebi vezni bulunan ve yüksek sesle okunan ilahilerdir. Ayrıca melodiler vedası olarak bilinen Sâma-Veda’da ise ilahilere eşlik edecek melodiler gösterilmektedir (Küçük vd. 2014: 210-211; Demirci 1991: 42). Yahudi musikisi, ilk dönemlerde mabed, devamında ise sinagogda mezmur okuma, kitabı mukaddesin bazı bölümlerinin tilaveti ve dualara dayanmaktadır (Özen 2001: 31).

İslam’da müzik, Kur’an’ın kıraati ile ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir. Kur’an’ı güzel okumanın tavsiye edilmesi, güzel okunan Kur’an’ın insanlar üzerinde daha etkili olacağı düşüncesi bu konuda etkili olmuştur. Hz. Muhammed’in, “Güzel ses Kuran’ın süsüdür.” (Ali b. el-Ca’d, 1996:496 h.no3456) hadisi bu tavsiyenin bir kaynağı olarak telakki edilmektedir. Müziğin yasak olup olmaması ne amaçla yapıldığı ile de ilişkili olarak görülmektedir. Bu tartışmaların yanı sıra, tasavvuf geleneği içinde kişiyi Allah’a yaklaştırmaya, kalbi tasfiye edici, ruhu tezkiye edici özellikleri açısından musikinin yoğun şekilde kullanıldığı görülmektedir (Uludağ 2004:155-167; Köprülü 1991: 222; Akdoğan 2009: 111; Karaduman 2014: 142-144).

Yöntem

Fenomenoloji, Dinler Tarihinin ana yöntemlerinden biridir. (Küçük vd. 2014: 33) Bu çalışmada, dini bir fenomen olarak Amerikan Hıristiyanlığındaki müzik, betimsel bir biçimde ele alınmış, ayrıca kullanım alanları ve türleri açısından kendi içerisinde bir karşılaştırma yapılmıştır. Bu kapsamda söz konusu olgu, hem tarihsel bağlamda hem de bugünkü kullanım şekli ile incelenmiştir.

Araştırmanın giriş kısmında genel olarak farklı dini geleneklerin müziğe yaklaşımına değinilmiştir. Kaynaklardan elde edilen veriler çerçevesinde öncelikle Hıristiyanlık içinde yer alan Katolik, Ortodoks ve Protestan geleneklerinin müziğe yaklaşımı kısaca ele alınmıştır. Amerikan Hıristiyanlığında müziğin durumu, gelişim ve değişim sürecinin açıklanmasından sonra Gospel Müziği, Bluz ve Caz türleri açıklanmıştır. Her bir tür ile ilgili bir iki örnek ile bu müzik türlerindeki dini kültürün izleri gösterilmeye çalışılmıştır.

Hıristiyan Geleneğe Müzik

Müzik, hemen tüm dini geleneklerde farklı formlarıyla birlikte kullanılmıştır. Hıristiyanlık bu gelenekler içerisinde müziğe en çok yer verenlerden biridir. Hz. İsa'nın, son akşam yemeğinin akabinde havarileri ile ilahi söylediği bilgisi, müziğin kullanımı ve gelişimde önemli bir etkiye sahiptir (Brown 2005: 6307). Ayrıca Pavlus'un Efeslilere mektubunda verdiği “*Birbirinize mezmurlar, ilahiler ve ruhsal ezgiler söyleyerek yüreğinizde Rab'be nağmeler yükseltin, terennüm edin*” tavsiyesi de bu etkiyi artırmıştır (Efesliler 5/19). Diğer taraftan müzik, ilk yüzyıllarda kilisenin öncelikli tartışma konuları arasında yer almamıştır.

Birçok konuda olduğu gibi müziğin kullanımı noktasında da Hıristiyanlık büyük ölçüde Yahudilikten etkilenmiştir. Mesela, Yahudi ibadetlerinde bayan sesinin kullanılmaması, uzun süre Hıristiyan gruplarca da devam ettirilmiştir. Ancak Hıristiyanlıkta müziğin gelişim süreci Yahudiliğe göre bazı farklılıklar arz etmiştir. Örneğin tapınak merkezli bir ibadet anlayışına sahip olan Yahudilikte, tapınağın yıkılması sonrasında, şofar hariç, müzikal enstrümanların kullanımı ve koro görülmemektedir. İlk yüzyıllarda, dini bilinci zayıflattığı ve pagan ibadetlerinde kullanıldığı gerekçeleri ile Clement (ö.211-216) gibi bazı kilise babaları, müziğin kullanımına karşı çıkmışlardır. Diğer taraftan Tertullian (ö.220), Augustine (ö.430) ve Chrysostom (ö.407) gibi teologlar, müziğin olumlu yönlerine vurgu yapmışlardır (Brown 2005: 6308; Batuk 2103: 57). Neticede müziğin Hıristiyanlar arasında yaygınlık kazanması 2 ile 5. yy. larda gerçekleşmiştir (Brown 2005: 6307). Doğu kiliselerinde, Yahudilikte benzer ancak Hellenistik kökenli “Antifon” adı verilen ve cemaat ile rahibin karşılıklı terennüm ettikleri ilahiler bulunmaktadır. Bu uygulamalar, Milan Psikoposu Ambrose (ö.397) tarafından batıya taşınmıştır (Çağıl 2013: 10). Antifonların, 4. yy. ın sonlarında İmparator II Valentin döneminde, Milan kilisesinde başladığı, Augustine tarafından da ifade edilmiştir (Augustine IX/VII).

Hıristiyanlar arasında, müzik ile ilgili tartışmaların bir sebebi Hıristiyan müziğinin ne olduğu konusudur. Kutsal kitap metninin kullanıldığı eserler mi?, Mezmurlar mı?, İlk dönemlerde bestelenen ilahiler mi?, Bestekarı veya söz yazarı Hıristiyan olanlar mı? Gibi sorular bu çerçevede akla gelmektedir. Genel yaklaşım, Hıristiyanlıkla ilişkili tüm müzik aktivitelerinin Hıristiyan müziği içinde değerlendirilmesi gerektiği şeklinde ifade edilmektedir. Bununla birlikte dini ayinlerde kilise içinde kullanılan Mezmurlar, ilahiler ve dini şarkılar, Kilise müziği içinde görülmektedir. Caz, Bluz ve Gospel Müziği ise birçok araştırmacı tarafından kilise müziği dışında kabul edilmektedir. Diğer taraftan bu müzik türleri, kökleri itibariyle kilise müziği ile derin bağlara sahip ve Hıristiyan sosyal hizmetlerinin göz ardı edilemez bir parçası sayılmaktadır. Bu tartışmada, adı geçen müzik türlerinin ritim farklılıkları, icra edildikleri yerlerin kulüp tarzı mekânlar olması, dans ile eşlik edilmesi, sosyal ve siyasi konulara değinmesi gibi yönlerinin etkileri olduğu ileri sürülmektedir (Adeje 2007: 88-93).

Yahudiliğin yanı sıra etkileşime geçtiği, özellikle Afrika, Asya ve Yunan kültürünün, Hıristiyan müziği üzerinde etkisini görmek mümkündür. Hıristiyan mezheplerinin müziğe karşı tutumu ve ayinlerde müziğin kullanımı ile ilgili birbirinden farklı yaklaşımları bulunmaktadır. Hatta bu farklılık, Protestan şemsiye altındaki Luteryan ve Kalvinist gelenekler arasında bile görülebilmektedir (Batuk 2013: 58-61; Rosen 2010: 590). Tüm farklılıklara rağmen Hıristiyan topluluklar müziği aktif şekilde dini ritüellerinde kullanmışlar, icracı ve bestekâr üyeler yetiştirmişlerdir.

Katolik kilisesi, müziği ayinlerin ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir. Bu kanaatin oluşmasında, Yahudi geleneğindeki Mezmur okuma şeklinde yaygın olan ve ilk dönem Hıristiyanlarında da devam ettirilen adetlerin etkisi bulunmaktadır. İbadetler esnasında kullanılan müziğin, insanın tanrıyı onurlandırması, huzur ve dinginliğini artırması ve dinleyenler üzerinde daha iyi bir izlenim bırakması gibi etkilerinin olduğu vurgulanmıştır. Augustine başta olmak üzere birçok kilise önderi ilahiler yazmış ve bunlar bestelenerek ibadetlerde kullanılır hale gelmiştir. Hymnology olarak isimlendirilen ilahiler üzerine oluşan gelenek Ambrose (ö.397) ve Hilarius (461-468)'a kadar dayanmaktadır (Flinn 2007: 356-357). Ambrose'un katkıları ile başlayan gelişme, Papa I Gregory (590-604) tarafından geliştirilmiş ve çeşitli ayin ilahileri standart hale getirilmiştir. Bu tarz daha sonra "Gregoryan İlahileri" olarak isimlendirilmiş ve yaygınlık kazanmıştır. 8. yy. da kilise müzisyenlerinin yetiştirilmesi için kurulan okullar (Schola Cantorum), Roma'da kilise müziğini daha ileri bir

düzeğe taşımıştır. Ayinlerde kullanılan bu ilahilerin notaya dökülmesi, 9. yy. da gerçekleşirken org eşliğinde daha organize ilahiler ise 12. yy. da Paris'teki Notre Dame katedralinde bestelenmiştir. 14. yy. dan itibaren de tek sesli ilahilerinin yerini çok sesli kilise koroları almaya başlamıştır. Kilisede kullanılan bu çok sesli ilahilerdeki ahenk, evrendeki kutsal düzenin bir yansıması olarak değerlendirilmiştir (Brown 2005: 6309; Çağıl 2013: 10; Karatosun 2018: 44-48; Spector 2005: 1534; Komisyon 2006: 396).

Ortodoks Kilisesinde müzik fazla değişim göstermeden daha çok klasik Mezmur okumaları ve İncil metinlerinden hareketle üretilmiş edebi değeri yüksek şiirler üzerinde gelişim göstermiştir. İstanbul'un fethi öncesinde ise tek sesli ancak çok süslü güzel ilahiler (kalophonik) yaygın hale gelmiştir. Fethin sonrasında ise Ortodoks Kilise müziğinde Rus etkisi görülmeye başlanmış ve 17. yy. dan itibaren çok sesli kilise müziği kullanılır hale gelmiştir (Brown 2005: 6309-6310; Spector 2005: 1534).

Reform sürecinin başlaması ile birlikte Protestan gruplar tarafından Katolik Kilisesinin ayin ritüellerinin bir kısmında değişikliğe gidilmiştir. Müziğin kullanım şekli de bu değişiklikler arasında yer almaktadır. Sabah ve akşam ibadetleri de dahil ayinde ruhbanların büyük ölçüde yönettiği ve etkin olduğu koronun kullanımı ve ruhbanın performansına cemaatin küçük cevaplarla katıldığı tarz terk edilmiştir. Martin Luther, anadilde ibadete yaptığı vurgu ile paralel şekilde müziğin de anadilde icra edilmesini öncelmiştir. Bu kapsamda kendisi ve arkadaşları, Latinceden ilahileri tercüme etmenin yanı sıra yeni ilahilerde yazmışlardır. Luther, günlük müziğin formlarını da kullanarak kolay ezberlenebilir eserler meydana getirmiştir. Ayrıca kendinden sonraki kilise müziğinde meşhur hale gelecek dört parçalı harmoniler ile tüm cemaatin katılımını sağlayacak çoksesli ilahiler bestelemiştir. Luther'in bu yaklaşımı ayinde müziğin kullanımını daha da perçinlemiştir. Çünkü Luther müziği, dindarlığa yardımcı olması, eğitsel olarak kullanılabilmesi ve ibadette taşıyıcı unsur olması yönlerinden önemsemektedir. Aynı zamanda o, müziği Tanrının insana verdiği bir hediye olarak görmektedir. Protestan gruplar arasında da müzik önemli bir olgu olarak ele alınmakla birlikte müzik konusunda farklı yaklaşımlar olduğu bilinmektedir. Reform sürecinin önemli isimlerinden Zwingli ise, "kalbinizden müzik yapın" şeklindeki İncil öğretisine dayanarak kilise de müzik yapılmasına karşı çıkmıştır. Calvin, önce tek sesli daha sonra ise enstrümantal ve çok sesli müzik kullanımına izin vermiştir (Brown 2005: 6310; Komisyon 2006: 483,665).

16. yy. dan itibaren birçok Avrupalı Hıristiyan Amerika'ya göç etmiştir. Farklı Hıristiyan gruplara ait bu kitlelerin Amerikan Hıristiyanlığının oluşma-

sında belirleyici rolü olmuştur. Aynı şekilde bu insanlar Amerikan Hıristiyan müziğinin gelişimine de büyük katkılar sunmuştur.

Amerikan Hıristiyanlığında Müzik

Amerika Hıristiyan nüfusunun %70 oranı, Protestan geleneğe bağlı kiliselere mensup insanlardan meydana gelmiştir. Protestan kiliselerin müziğe yaklaşımını da yukarıda verdiğimiz üzere Luther, Zwingli ve Calvin'in görüşleri büyük oranda şekillendirmiştir. Bu teologların görüş farkları, bugün dahi Protestan Kiliseler arasında kendini göstermektedir. Luteriyen, Pentakostal ve Baptist kiliseler müziği çok etkin şekilde kullanırken diğer gruplar, cemaatlerin kararına bağlı olmak kaydıyla, ya enstrüman kullanmadan yada tamamen müzik kullanımına karşı bir tavır alabilmektedir. Hatta bu tutum, bir şehirde aynı geleneğe bağlı iki kilisenin teşekkül etmesine dahi sebebiyet vermektedir.

Amerika'ya Hıristiyan müziğinin gelişi 16. yy. a dayanmaktadır. İspanyol kökenli misyonerler aracılığı ile yenedünyaya gelen Katolik Papazları, Hıristiyan müziğinin de buradaki ilk icracılarıdır. Katolik papazlar, kilise müziğini hem kendi cemaatlerinin ayinleri hem de yerlilerle Avrupalı göçmenleri birbirine yakınlaştırmak için kullanmıştır. Anglikan kilisesi de benzer şekilde Eski Ahit'in Mezmurlar kısmını İngilizce olarak yeniden bestelemiş ve kullanmıştır. 17. yy. dan itibaren bu tarz, Amerika'daki Hıristiyanların dini müziğinde önemli rol oynamıştır. Amerika'da kurulan müzik okulları yetişen profesyonel müzisyenler eliyle, 18. yy. dan itibaren Amerikan tarzı dini müzik şekillenmeye başlamıştır (Allen vd. 2006: 62-63; Crawford 2001: 13-21). Hali hazırda din görevlisi yetiştiren "seminery" adlı eğitim kurumlarının yanı sıra sadece kilise müziği ve ibadetlerde kullanımı üzerine uzmanlaşmış müzik okulları eğitimlerine devam etmektedir (<https://swbts.edu/academics/schools/school-church-music-worship/>). Yine 18. yy. da, dini müziğin kilise cemaati tarafından da söylenebilmesi üzerine çalışmalar yapılmıştır. Dini müziğin nasıl icra edileceğini anlatan John Tuft'un "An Introduction to the Singing of Psalm Tunes" gibi eserler eliyle halkın da müzikal teknikleri öğrenmesi amaçlanmıştır (Crawford 2001: 23). 18. yy. a kadar, Amerikan müziği üzerindeki en belirleyici özellik Avrupa etkisi olmuştur. Bu süreç, yetişen Amerikalı müzisyenler eliyle değişmeye başlamıştır ki bu değişimde de dini müzik öncülük etmiştir (Crawford 2001: 81-83).

Amerikan kültürünün oluşmasında Avrupa'dan ve Afrika'dan yeni kıtaya gelen göçmenlerin belirleyici rolü olmuştur. Amerikan Hıristiyanlığı ve ona bağlı müzik geleneği, ilk olarak Avrupa kökenli Hıristiyanlar eliyle gerçek-

leşmiştir. 17. yy. dan itibaren köle ticareti ile Amerika'ya getirilen Afrikalılar, 18. yy. dan itibaren Hıristiyanlaştırılmaya başlamıştır (Frazier 1974: 15). Hıristiyanlığı kabul eden bu gruplar, Afrika kültürünün de etkisi ile Amerikan Hıristiyan müziğine katkı sunmuşlardır.

Afrikalıların kültüründe müzik ve müzikle birlikte yapılan hareket ve danslar önemli yer tutmaktadır. Bu durum dini müzik için de farklı değildir. Amerika'ya getirilen Afrika kökenli kölelerin sözel olarak kültürlerini korumaları ve devam ettirmelerinde bu müzik becerilerinin önemli bir yeri vardır. 18. yy. da gazetelere verilen reklamlar ve ilanlar, kölelerin, müzik aletleri çalmak da dâhil olmak üzere, müzik konusundaki yeteneklerini gözler önüne sermektedir. Kuzey eyaletlerindeki özgür zencilerin müzik-dans okulları ve gösterilerde gerçekleştirdikleri performanslar ile güney eyaletlerindeki köle zencilerin, sahiplerinin balo ve eğlencelerinde icra ettikleri müzikler Afrikalı kölelerin müzikal yeteneklerinin bir başka delili olarak görülmektedir (Crawford 2001: 70-71; Frazier 1974: 17-23; Southern 1983: 51-53).

18. yy. ın sonlarından itibaren Afrika kökenliler tarafından oluşturulan ilk kiliseler ortaya çıkmaya başlamıştır. Amerika'daki zenci kiliselerinde kullanılan parçaların ilk örnekleri, kendisi de ilk zenci Bishop olan Richard Allen(1760-1831) tarafından yazılmıştır. Allen, 1801 yılında ilk baskısını yapan "A Collection of Spiritual Songs and Hymns" adlı koleksiyonunda 54, ikinci baskısında da 10 ilave ile toplam da 64 ilahi kaleme almıştır. Bu ilahiler, türünün ilk örnekleri olması ve zenci kölelerin duygusal ve manevi durumlarını göstermesi açısından kıymetli ürünlerdir (Southern 1983: 52). Kilise ilahilerinde genellikle dört mısralık kıtalar kullanılmaktadır. Allen'ın getirdiği yenilik ise, hem yeni bölümlerin ilahilere eklenmesi hem de dörtlüklerin arasında cemaatin tekrar edeceği iki mısralık nakaratlar eklemesi olmuştur. Bu ekleme, din adamı ile cemaat arasında etkileşimli bir müzikal formun kilise ilahilerinde kullanılması anlamına gelmektedir (Crawford 2001: 73). Afrika kökenli Amerikalıların kiliselerinde bu gelenek günümüzde de etkili şekilde kullanılmaya devam etmektedir.

Allen tarafından kaleme alınan aşağıdaki eser, Zenci ilahilerinin tipik bir örneğini teşkil etmektedir:

*Özgür Lütuף sesi ağlar, dağa kaçır
Adem'in kaybedilmiş yarısı için Mesih bir kaynak açır
Günah ve suç ve her türlü kirlilik için
Onun kanı büyük kefarette özgürce akar*

Nakarat:

Bağışlanmamızı satın alan Kuzuya şükürler olsun

Ürdün'ü geçtiğimizde tekrar onu öveceğiz¹ (Porterfield 2012: 105).

Afrika kültürünün, Amerikan Hıristiyan müziğindeki etkisini ortaya koyan eserler, seyyah, kaptan, tüccar veya din adamı olarak Afrika'ya gidenler tarafından kaleme alınmıştır. Richard Jobson'ın "The Golden Trade" adlı eseri batı Afrika müziği ile ilgili bilgi veren ilk kaynaklar arasındadır. Aynı şekilde Mugo Park'ın 1795-1797 yılları arasında Afrika'ya, özellikle de Mali'ye, yaptığı gezilere ait tuttuğu notlar, 1800 yılında New York'da basılmış ilk kaynaklardan biridir. Kendisi de amatör bir müzisyen olan Thomas Edward Bowdich'in, müzik aletlerini tanıttığı ve şarkıları kaydettiği eseri "Mission from Cape Coast Castle to Ashantee" adlı eseri de Afrika müziğine dair bilgiler veren bir kaynaktır (Southern 1983: 1-9).

Afrika kökenli Amerikalıların müzikal gelenekleri genellikle sözlü olarak nesilden nesile aktarılmıştır. Zenci dini müziğine dair örnekler ilk olarak 19. yy. ın başlarında yazılı hale getirilmiştir. Bu parçalar geleneksel Protestan ilahilerinden oldukça farklı tarza sahiptir. Kölelerin günlük hayatlarında, çalışırken seslendirdikleri folklorik müziğe benzemektedir. Mırıldanmalar, ağıt formundaki seslendirmeler ile beraberindeki el çırpma ve ayak hareketlerinin olduğu müzikal etkinlik, dini müzikte de yer almıştır. Yüzyılın sonlarında bu dans eşliğindeki şarkılar "Shout", vücut hareketleri de "pattin" olarak isimlendirilmiştir (Southern 1983: 63; Frazier 1974: 25; Lincoln 1974: 61-62).

Gospel Müzik

Amerika'da, 18 ve 19. yy. larda meydana gelen uyanış hareketleri, Protestanlık içinde birçok dini grubun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kilise ilahilerinin bu yeni gelişmeler ve gruplar eliyle yaşadığı dönüşüm, müzik alanında da kendini göstermiştir. Özellikle Metodist ve Baptist Vaizler, misyonerlik faaliyetinin önemli bir parçası gördükleri müziğe önemli katkılar sunmuştur. Uyanış döneminin ilahileri ve kamp toplantılarında söylenen şarkılar, yeni ilahilerin (Spiritual) temellerini oluşturmuştur. Metodist vaiz Dwight Moody ve müzisyen Ira D. Sankey'in gerçekleştirdikleri vaazlar ve performanslar, bu türün birer örneği olarak görülmektedir. Doğaçlama şeklinde, koro ile icra edilen, halk şarkılarının belli ritimleri üzerine günlük hayattan bazı verilerle birlikte Eski ve Yeni Ahit sözlerinin eşlik etmesi ile oluşan bu ilahiler 19. yy. ın başlarından itibaren Gospel Müziği olarak karşımıza çıkmıştır (Komisyon 2006: 1024-1025; Levinson 1996: 135; Lincoln 1974: 56). Bu gelişmeler ışığında Gospel Müziğine, kilise ilahilerinin, Protestan dini törenlerinde kullanılan versiyonu olarak bakılmaktadır. Sivil savaşın akabinde, yüzyılın sonlarının

da Gospel Müziği değişim ve gelişim göstermiştir. Gospel Müziği, hem zenci hem de beyaz Amerikalılar tarafından icra edilmektedir. Zenci Amerikalıların daha ön planda görüldüğü bu müzik türünde, Afrika kültürünün ve Afrika kökenli Amerikalıların estetik anlayışının belirleyici rolü olduğu bilinmektedir. Beyaz Amerikalıların Gospel Müziğinde ise daha çok Amerikan halk müziği (Country Music) tarzının izleri belirgin şekilde görülmektedir (Komisyon 2006: 385).

Zenci nüfusun ağırlıkta olduğu Pentakostal kilise, müziğin en aktif şekilde kullanıldığı özel bir örnektir. Bu özellik dolayısıyla Pentakostal kilisenin Gospel Müziğinin gelişiminde etkisi olmuştur. Pentakostal kilisede ayin baştan sona müzik ile birlikte icra edilir. Müziğe cemaat ayakta, dans ederek ve alkışlarla eşlik eder. Aynı zamanda şükür ve övgü maksatlı haykırışlar da ayin esnasında rastlanılan bir durumdur. Müziğin aktif kullanımının Pentakostal kiliselerin mensuplarının, özellikle de gençler arasında, artmasına neden olan bir husus olduğu düşünülmektedir (Topcan 2018: 116-117; Djedje 1993: 413).

Zenci Gospel Müziğinin gelişimi, Zenci Kilisesinin kuruluş ve gelişimi ile paralellikler arz etmektedir. Aynı zamanda Gospel Müziğinde, zenci kiliselerinde çokça rastlanan ve ritüelin de bir parçası olan cezbe halindeki coşkunlukla gerçekleştirilen haykırışlara (Shouting) ve kutsal danslara (Holy Dance) yer verilmektedir. 1920'lerden itibaren Gospel Müziği, seküler müzik ile etkileşime girerek yeni bir gelişim dönemine evrilmiştir. Bu süreçte, Gospel Müziğinin kurucusu kabul edilen Thomas A. Dorsey tarafından Chicago'da Gospel Müzik Okulu (Chicago School of Gospel) kurulmuş ve Caz ve Bluz ritimleri yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Zenci Gospel Müziğinin gelişim ve dönüşüm evreleri genel olarak 1900-1929 ilk dönem, 1930-1945 Harlem etkisindeki ikinci dönem, 1945 sonrası üçüncü dönem şeklinde ayrılmaktadır. Günümüzde ise Gospel Müziği, etki alanını genişletmiş, Caz, Bluz, Soul ve Hip-Hop tarzı müziklerin gelişimine katkı sağlayan, Amerikan klasik müziğinin köklerinden birisi haline gelmiştir. Gospel Müziğinin gelişiminde C.A. Tindley, Lucie E. Campbell, Thomas A. Dorsey, William Herbert Brewster, Elvis Aaron Presley ve Mahalia Jackson gibi şahsiyetler de önemli katkılar sunmuştur (Komisyon 2006: 385-386; Turner 2008: 62; Garrison 1989: 25; Jackson 1995: 189-192).

Zenci Gospel müziğinin genel konuları arasında ilk dönemlerde; kölelik, köleliğin getirdiği yükler, özgürlük arayışı, kırsal hayat, ikinci dönemde; yaşam şartlarının zorluğu, ekonomik bunalımlar, şehirleşmenin getirdiği zorluk-

lar gibi toplumsal konular yer almaktadır. Bu toplumsal sorunların yanı sıra, Tanrıya duyulan sevgi, yardım talebi, İsa'ya övgü ve yakarılar, Musa, İsrailoğulları ile kendi yaşadıkları sıkıntılar arasında kurulan benzerlikler gibi dini konular yer almaktadır. İnsanlarımı serbest bırak (Let my people go) isimli anonim parça, Gospel Müziğinde Eski Ahit bilgilerinin kullanımına dair güzel bir örnektir (Pate 2014:7-9).

İnsanlarımı serbest bırak

İsrail Mısır topraklarındaiken

İnsanlarımı serbest bırak

Dayanamayacakları kadar sert baskı vardı

İnsanlarımı serbest bırak

Nakarat:

Aşağı in Musa

Mısır topraklarındaki aşağı yola

Yaşlı firavuna söyle

İnsanlarımı serbest bırak² (Anonim)

Mae Thornton ve Willie Thornton'un "Suda yürüyüş" (Wade in the water) adlı parçası, Musa peygamberin İsrailoğullarını Mısır'dan çıkarışına odaklanmaktadır. Tanrının Kızıldeniz'i ikiye ayırmasına ve İsrailoğullarının denizden geçmesine, "Tanrı suya müdahale edecek ve İsrail'in çocukları suda yürüyecek" diyerek işaret etmektedir.³ Thomas A. Dorsey'in "Aziz Efendim elimi tut" (Precious Lord, take my hand) adlı parçası, bir nevi dua şeklindedir. İnsanın acizliğinden, güçsüz, zayıf ve kırılganlığından bahsederek yolunu bulamayacağı dile getirilmektedir. İçinde bulunduğu karanlıklardan sadece yüce efendim diyerek bahsettiği İsa'nın elinden tutması, yardımı ve inayeti ile kurtulabileceği tekrar tekrar zikredilmektedir.

...

Elimi tut, Aziz Efendim

Bana yol göster

Aziz Efendim, elimi tut

Bana yol göster, beni güçlendir

Yorgunum, güçsüzüm, yıpranmışım

Fırtına boyunca, gece boyunca

Beni ışığa ulaştır

Elimi tut, Aziz Efendim

*Beni evime ulaştır*⁴ (Thomas A. Dorsey)

19. yy. dan itibaren birçok vaiz, Amerika içinde ve dışında vaazlar vermiştir. Bu vaazlarını bir misyon faaliyeti olarak gören ve Haçlı seferi (Crusade) olarak isimlendiren bu vaizler, kitleleri kendi grubuna dahil etmek için yoğun çaba sarf etmiştir. Vaazlarının kitleler üzerindeki etkisini artırmak için, ilk dönemlerde ilahiler (Spritual), ilerleyen zamanlarda ise Gospel Müziği olarak nitelenen müzik tarzını icra eden müzisyenleri yanlarında bulundurmushlardır. Bu müzikal performanslar hem binlerce insanın onların grubuna dahil olmasına (convert) hem de Gospel Müziğinin yaygınlaşmasına vesile olmuştur. Dwight Moody, Billy Sunday ve Billy Graham gibi vaizler, Ira D. Sankey, Homer Rodeheaver ve George Beverly Shea gibi müzisyenler bu süreçte öne çıkan isimler olmuştur. Günümüzde ise Gospel Müziği, birden çok enstrüman ile, solo ve grup şeklinde icra edilen popüler bir müzik olarak Amerikan kültüründe yerini almıştır. 1964’de kurulan Gospel Music Assosiaton adlı kuruluş, ülke çapında Gospel Müziğini tanıtır, eğitim verip, yaygınlaştırarak bir endüstriye dönüştürmüştür (<http://www.gospelmusic.org/>; Burnim 1980: 63-65).

Gospel müziği içinde, genellikle Amerika’nın güney bölgelerinde beyaz Amerikalılar tarafından Güney Gospel Müziği (Sothern Gospel Music) adıyla bir tür ortaya çıkmıştır. 19. yy. ın ortalarından itibaren ortaya çıkan bu tür, yeni müzik tarzlarını kullanmadaki rahatlığı dolayısıyla dini ilahilerden ayrılmaktadır. Politik, sosyal ve dini konuların ele alındığı müzik türünde, 1950 sonrasında evanjelik eğilimler ön plana çıkmaya başlamıştır. Genellikle beyaz Amerikalılar tarafından temsil edilen müzik, 1960’lardan itibaren karışık gruplar tarafından da seslendirilmiştir (Goff Jr 1998: 724-725).

Bluz

Bluz, Amerika’nın güney eyaletlerinde, küçük şehirlerde, çiftliklerde, kırsal bölgelerde ve endüstri bölgelerinde ortaya çıkmış bir müzik türüdür. Özellikle Batı Afrika’dan köleleştirilerek getirilen zenciler, ağır şartlar altında ve insani olmayan koşullarda zorla çalıştırılmıştır. Bu zorlu şartların meydana getirdiği yaralar ve duygusal çöküntüler, müzik ile ifade edilmeye çalışılmıştır. Bluz, tam da bu ihtiyaçların dile getirildiği bir ifade biçimi olarak görülmektedir. Tarlalarda çalışırken söylenen ritmik haykırışlar ve kökleri Afrika’ya uzanan halk ezgileri, Bluz’un temellerini oluşturmuştur. Tam olarak ortaya çıkışı ile ilgili bir tarih vermek mümkün olmasa da genel olarak

19. yy. da görülmeye başlandığı kabul edilmektedir. Bluz'un ilk örnekleri, sözlü gelenek içerisinde var olmuş ve uzun süreler bu şekilde kulaktan kulağa yazılı olmayan şekilde aktarılar gelmiştir. 20. yy. ın başlarından itibaren Bluz parçalarının yazıya geçirilmesi ve notaya alınması, Bluz'un doğaçlama olması gerektiği kabulünden dolayı tartışma konusu yapılmıştır. Ancak yazıya geçirilme sonrasında Bluz'un ne olduğu, müzikal özellikleri ve metinleri şekillenmiş ve bunlar üzerine çalışmalar gerçekleştirilmiştir. 1912 yılı, Bluz için modern müzik ortamı ile tanışma sürecinin başlangıcı iken, 1920 yılına gelindiğinde Bluz artık milyonların takip ettiği bir müzik türü haline gelmiştir. Bu süre içinde güneyde halk müziği, sahne performansı ve popüler müzik şeklinde farklı tarzlarda gelişim göstermiştir (Crawford 2001: 344-347; Moore 2002: 1-3). Nitekim günümüze kadar Bluz içinde "Folk Blues", "Country Blues", "Prison Blues", "Arkaik Blues", "Cajun Blues", "City Blues", "Urban Blues", "Jazz Blues", "Rhythm&Blues", "Soul Blues", "Funky Blues" gibi farklı birçok çeşit ortaya çıkmıştır (Keseroğlu 2005: 71).

Bluz ve Gospel Müziği, aynı ihtiyaçlardan ortaya çıkmış, temelleri Afrika kökenli Amerikan toplumuna dayanan, tarzları arasında farklılıklar olmakla birlikte kökleri benzer ikiz kardeşler olarak kabul edilmektedir. Bunun en önemli göstergelerinden biri, iki türün ortak icracılarıdır. Örneğin, Gospel Müziğinin lideri/öncüsü kabul edilen Thomas A. Dorsey, uzun yıllar Bluz ve Caz gurupları ile birlikte sahne almıştır. İkinci önemli gösterge ise parçaların sözlerindeki benzerliklerdir. Bazı durumlarda Bluz'un ayrılmaz enstrümanı olan gitar ile Bluz ritimleri ve dörtlük yapısı kullanılarak Gospel Müziğinin örnekleri seslendirilmiştir. Bazı durumlarda ise Piano ile Bluz'un tarzları kullanılarak Gospel Müziğinin parçalar icra edilmiştir. Gary Davis'in "Twelve gates to the city" adlı parçası ve Bessie Smith'in "Moan, you moaners" parçası bunların birer örneği olarak değerlendirilmektedir (Crawford 2001: 346-347; Moore 2002: 1). Parçada, insanların dedikodu ettiği, birbirlerine zarar verdiği, bu durumun bir utanç kaynağı olduğu dile getirilmekte ve günahkârlıkları hatırlatılmaktadır. Bir çağrıda bulunarak dua etmeleri istenmekte, pişmanlıkla başlarını önlerine eğmeleri, içtenlikle seslerini Tanrı'ya duyurmaya çalışmalarını tavsiye edilmektedir. İsa'nın kanı ile inananların kurtuluşuna vesile olduğuna vurgu yapılmakta, cenneti arzulayan kişinin, parçanın ismi de olan inleme (Moan) ile sesini duyurması gerektiği ifade edilmektedir.⁵

Caz

Caz, Avrupa ve Afrika'nın ritimlerini, Avrupa, Afrika ve Latin Amerika'nın çalgılarını ve melodilerini, Avrupa'nın armonilerini kullanan ve bu unsurları

doğaçlama tekniğiyle sentezleyen bir evrensel müzik türü olarak kabul edilmektedir (Say 1997: 490; Keseroğlu 2005: 3-5). Amerika'nın New Orleans bölgesinde, Afrika kökenli Amerikalılar tarafından geliştirilmiştir. Caz, Afrika köklerine dayanmakla birlikte özellikle Fransız ve İspanyol müzikleri başta olmak üzere Avrupa müziğinin de etkisi altında gelişmiştir. Caz'ın, Ragtime ve Bluz'dan ne zaman ayrıldığı tam olarak netleştirilemese de 1910'lu yıllar, Caz'ın müstakil bir tür olarak bilinmeye başladığı dönem olarak kabul edilmektedir (Crawford 2001: 347-349; Say 1997: 490). Bluz ile olan bağlantısı, Afrika köklerine sahip olması ve icracıları arasında Gospel müziği icracılarının bulunması, kendisinin seküler müzik piyasasında ortaya çıkmasına rağmen dini müzik ile bağlantısını göstermektedir. Caz, 1917 yılında New York'a ulaşması sonrasında, içki ticareti ile bağlantılı olduğu, tuhaf ve egzantrik sesleri, gayri ahlaki dans figürleri sebebiyle eleştiri konusu haline gelmiştir. Bu eleştirilerde, zenci karşıtı terör organizasyonu olan Klu Klux Klan(KKK) örgütünün de etkisi olmuştur. Bu durum, 1940'lardan itibaren yerini olumlu bir havaya bırakmıştır. Caz'ın tür özelliklerinin yanı sıra nerede icra edildiği de önemli hale gelmektedir. Örneğin, bir gece kulübü yerine özel bir konser de ya da bir kilisede icra edildiğinde ahlaki yönü daha ağır basmaktadır. Birçok müzik eleştirmeni tarafından Caz, Ragtime, New Orleans, Dixieland, Chicago, Swing, Bebop, Hard Bop, Serbest Caz gibi sitilleri ile Amerikan klasik müziği hatta Evrensel bir müzik türü olarak ifade edilmeye başlanmıştır (Crawford 2001: 350-351; Taylor 1986: 24; Daştan 2012: 20).

Caz müziğinin önemli temsilcilerinden Billie Holiday'in "God Bless the Child" adlı eseri, seküler müzik tarzı olmasına rağmen dini içeriğin Caz'a ne kadar sirayet ettiğini göstermesi açısından güzel bir örnek teşkil etmektedir. Şarkı sözlerinde insanın anne ve babasının olabileceği ancak İncil'de de belirtildiği üzere onu koruyacak ve kurtaracak olanın Tanrı olacağı dile getirilmekte ve İncil'in verdiği bu haberin hala geçerliliğini koruduğu ifade edilmektedir. İnsanın çabasının önemli olduğu ancak kurtuluşun Tanrı eliyle geleceği vurgulanmakta, Tanrı'dan ümit kesilmemesi gerektiği eklenmektedir.⁶

Sonuç

Budizm'den Hinduizm'e, geleneksel kabile dinlerinden Şamanizm'e, Yahudilik'ten İslam'a kadar tüm dini gelenekler ibadetlerinde ya da sosyal aktivitelerinde müziğe az ya da çok yer vermişlerdir. Hıristiyanlığın ilk yüzyıllarda müzik öncelikli tartışma konuları arasında yer almamıştır. İlk dönemlerde, sadece erkek vokaller eliyle, müzik aletleri kullanılmadan Mezmur parçalarının okunması şeklinde bir müzikal etkinlik ayinlerde kullanılmıştır. 5. yy. dan itibaren kiliselerde ilahiler yaygınlaşmaya başlamıştır. Hıristiyan

geleneğin müzikal gelişiminde Yahudi müziğinin, Yunan müziğinin ve karşılaştıkları diğer kültürlerin etkisi görülmektedir. Hıristiyan müziğinin gelişmesinde kurulan müzik okullarının etkisi olmuştur. Katolik kilisesi, Papa I Gregory zamanında bir koleksiyon haline getirilen ve “Gregoryan İlahileri” olarak adlandırılan ilahileri ayinlerinde kullanmıştır. Bu ilahiler daha çok din görevlisinin icra ettiği Latince sözlerden oluşan ilahilerdir. Ortodoks Kilisesinde müzik fazla değişim göstermeden daha çok klasik Mezmur okumaları ve İncil metinlerinden hareketle üretilmiş edebi değeri yüksek şiirler üzerinde gelişim göstermiştir. İstanbul’un fethi öncesinde ise tek sesli ancak çok süslü güzel ilahiler (kalophonik) yaygın hale gelmiştir. Fetih sonrasında ise Ortodoks Kilise müziğinde Rus etkisi görülmeye başlanmış ve 17. yy. dan itibaren çok sesli kilise müziği kullanılır hale gelmiştir. Reform süreci sonrasında Avrupa’da, kullanılan klasik ilahilerin yerini tek sesli ya da çok sesli, cemaatin anadilinde yazılmış, ezberlenmesi kolay ilahiler almıştır. Luther başta olmak üzere birçok reformist dini lider hem ilahiler bestelemiş hem de müziğin ayinin bir parçası olarak cemaatle birlikte kullanılmasına önem vermiştir. Ancak reform hareketleri sonucunda oluşan kiliselerin müziğe karşı yaklaşımında da farklılıklar gözlemlenmektedir. Reform sürecinin önemli isimlerinden Zwingli, “kalbinizden müzik yapın” şeklindeki İncil öğretilerine dayanarak kilise de müzik yapılmasına karşı çıkmıştır. Calvin, önce tek sesli daha sonra ise enstrümantal ve çok sesli müzik kullanımına izin vermiştir.

Amerikan Hıristiyanlığında ise öncelikli olarak Anglikan kilise müziği olmak üzere, genel manada Protestan geleneğin müzik anlayışı ve yeni kıtaya gelen diğer göçmenlerin yerel müzik zevkleri etkili olmuştur. Bunlar arasında en büyük etki Afrika kökenli göçmenlere aittir. Çünkü Afrika kültüründe müzik dini hayatın olduğu kadar günlük hayatta ayrılmaz bir parçasıdır. Amerikan Hıristiyanlığında 18. yy. önemli değişim ve dönüşümlerin yaşandığı bir sürecin başlangıcı olmuştur. Bu süreçte yeni birçok Hıristiyan grup ortaya çıkmıştır. Bu grupların oluşmasında, müziğin kullanılıp kullanılmayacağı veya ne şekilde kullanılacağı tartışması etkili olmuştur. Afrika’dan getirilen köleler de yine bu dönemde başta Baptist ve Metodist vaizler eliyle Hıristiyanlaştırılmaya başlanmıştır. Afrika kökenli bu insanlar, yeni kabul ettikleri dini törenlere uyum sağlamaya çalışırken bir taraftan da onlara kendi renklerini vermişlerdir. Uyanış dönemi vaazlarında, kamp toplantıları ve bu toplantılardaki vaazlara eşlik eden müzikal aktiviteler önemli bir yer tutmaktadır. Uyanış sürecin getirdiği bu müzik anlayışı ile yeni ilahiler (Spritual songs) ortaya çıkmıştır. Bu ilahiler ilerleyen süreçte Gospel Müziğinin de temellerini oluşturmuştur. Gospel Müziği, beyaz Amerikalılar tarafından da kullanılmakla birlikte ağır-

lıklı olarak Zenci Amerikalıların kullandığı bir müzik türü olmuştur. Gospel Müziğinin gelişmesinde Metodist ve Baptist kiliselerin yanı sıra Pentakostal kiliselerin de önemli katkıları olmuştur. Gospel Müziği ilerleyen zamanlarda seküler müzik piyasası ile tanışmış ve büyük bir etki alanı oluşturmuştur. Nitekim bu etki hali hazırda Amerikan kültüründe yerini korumaktadır. Afrika kökenli Amerikalıların köleliğin kaldırılmasına kadar yaşadıkları gayri insani koşullar, hayatlarında onarılması güç yaralar açmıştır. Bu duygusal çalkantı ve çöküşler en güzel müzik ile ifade edilmiştir. Bu müzik türlerinde Afrika kültürünün en belirgin izi, doğaçlama olarak söylenmeleri, sosyal problemlere dikkat çekmeleri, Afrika melodilerine yer vermeleri, Afrika danslarından esinlenmeleri şeklinde sıralanabilir. Köleliğin kalkması sonrasında ise, Afrika kökenli Amerikalılar eşit yurttaşlık haklarını elde edememişlerdir. Yasal manada eşit görünseler de, reel hayatta özellikle de ekonomik paylaşımlarda kölelik döneminin sıkıntıları benzer şekilde devam etmiştir. Dolayısıyla “Jim Crow Yasaları” olarak da tarihe geçen zenci karşıtlığı, Afrika kökenli Amerikalıların müziğinde isyancı, sosyal ve politik sorunlara yer veren yeni müzik türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. 19. yy.ın sonu ve 20. yy. ın başlarından itibaren ise Afrika kökenli Amerikalılar seküler müzik piyasasında yer almaya başlamışlardır. Bu zaman dilimi Bluz ve Caz başta olmak üzere birçok yeni müzik türünün de ortaya çıkması ile sonuçlanmıştır. Bu müzik türleri için kesin şekilde dini müzik demek mümkün değildir. Ancak dini kültürden tamamen yoksun olduklarını ifade etmek de doğru olmayacaktır. Bu müzik türleri melodi yapıları, kullanılan enstrümanları, icra edildikleri mekânlar ve dans ile olan yakınlıkları itibariyle seküler müzik arasında değerlendirilebilmekte, şarkı sözlerine dini kültürün, eski ve yeni ahit metinlerinin ilham kaynağı olması itibariyle dini müzik ile ilişkilendirilebilmektedir. Diğer bir ilişkilendirme ise icracılarından dolayı yapılabilmektedir. Çünkü birçok Bluz ve Caz icracısı aynı zamanda Gospel Müziğinin önderi olan din adamlarıdır. Netice itibariyle, özellikle Caz, bazıları tarafından Amerikan Klasik müziği, bazıları tarafından ise evrensel bir müzik olarak kabul edilir hale gelmiştir.

Notlar

- ¹ The voice of Free Grace cries, escape to the mountain/For Adam's lost race Christ hath open'd a fountain/For sin and transgression, and every pollution/His blood it flows freely in plenteous redemption.
Refrain: Hallelujah to the Lamb who purchas'd our pardon/We'll praise him again when we pass over Jordan
- ² Parçanın orijinal sözleri ve icrası için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=SP5EfWBWgg0>

- 3 Parçanın orijinal sözleri ve icrası için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=Fup-53Yv2dfc>
- 4 Parçanın orijinal sözleri ve icrası için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=4HNZNv1h1N4>
- 5 Şarkı sözlerinin Türkçeye aktarılması durumunda orijinal dildeki estetik karşılanamayacağı düşüncesi ile parçada işlenen tema genel olarak özetlenmiştir. Şarkının orijinal sözleri ve icrası için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=ZLm6U122RNc>
- 6 Parçanın orijinal sözleri ve icrası için bkz. https://www.youtube.com/watch?v=Z_1LfT1MvzI

Kaynaklar/References

- Akdoğan, B. (2009). “İslam’da Musikinin Hükmü Konusunda İleri Sürülen Ayet ve Hadislerin Tahlili”. HÜİFD. C.14, S.22:109-136.
- Alıcı, M. (2018). “Maniheizm”. Dinler Tarihi. Ed. Baki Adam. Ankara: Grafiker Yayınları
- Ali b. el-Ca’d, Ebu’l-Hasen. (1996). Musnedu Ali b. el-Ca’d. Neşr. Amir Ahmet Haydar. Beyrut: Daru’l-Kutubu’l-İlmiyye.
- Allen, R. (1801). A Collection of Spiritual Songs and Hymns. <https://hymnary.org/hymnal/CSSH1801> (Erişim Tarihi:10.10.2019).
- Allen, R.-Cohen, D.-Hager, N.-Taylor, J. (2006). Music: Its Language, History, and Culture. NY: Conservatory of Music at Brooklyn College of the City University of New York.
- Augustine. The Confessions of Saint Augustine, Translated by Edward B. Pusey, D.D. <https://www.ccel.org/ccel/a/augustine/confess/cache/confess.pdf>
- Batuk, C. (2013). “Din ve Müzik: Dinler Tarihi Bağlamında Din-Müzik İlişisine Genel Bir Bakış Denemesi”. OMUİFD. S.35: 45-70.
- Brown, F. B. (2005). “Music: Religious Music in the West”. Encyclopedia of Religion. Ed. Lindsay Jones. Second Edition. NY: Thomson Gale. V.9: 6307-6314.
- Burnim, M. (1980). “Gospel Music Research”. Black Music Research Journal. V.1:63-70.
- Crawford, R.(2001). An Introduction to America’s Music. NY: W.W. Norton Company.
- Çağlı, N. (2013). “Kutsal Metinler ve Müzik”. Atatük Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. S. 39: 1-46.
- Daştan, U. (2012). Amerika Birleşik Devletleri İle İlgili Toplumsal Olayların Ortaya Çıkardığı Caz Müziği Stilleri Üzerine Bir İnceleme. AÜSBE. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum.
- Demirci, K. (1991). Hinduizm’in Kutsal Metinleri Vedalar. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Djedje, J. C. (1993). “Los Angeles Composers of African American Gospel Music: The First Generations”. American Music. V. 11, N. 4: 412-457.
- Elmalılı, M.H.Y. Hak Dini Kuran Dili Yeni Mealli Türkçe Tefsir. C. I-IX. İstanbul: Feza Yayıncılık.
- Flinn, F. K. (20017) “Hymn”. Encyclopedia of Catholicism. USA: Facts on File Publishing.
- Frazier, E. F. (1974). The Negro Church in America. NY: Schocken Books.
- Garrison, E. (1989). “Let Me Hear an Amen: Gospel Music and Oral History”. The Midwestern Archivist. V. 14, No. 1: 23-29.

**326 • HİRİSTİYAN GELENEKTE MÜZİK: AMERİKAN HİRİSTİYAN MÜZİĞİNDE
GOSPEL MÜZİK, BLUZ ve CAZ ÖRNEĞİ**

- Goff JR, J. R. (1998). "The Rise of Southern Gospel Music". Church History. V. 67, No. 4: 722-744.
<http://www.newadvent.org/cathen/10648a.htm> (Erişim Tarihi: 17.10.2019)
- Jackson, J.M. (1995). "The Changing Nature of Gospel Music: A Southern Case Study". African American Review. V. 29, No. 2: 185-200.
- Karaduman, İ. (2014). "Türklerin İslam İnancı ile Şekillenen Dinî Müzik Kültürü ve Türleri". I. Uluslararası Güzel Sanatlar Bilimsel Araştırma Günleri (GUSBAG). Ed. Sebahat Demirel Akkaya. Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları. Sivas: 142-150.
- Karatosun, M.O. (2018) Katolik Kilisesinde Kutsal Müzik Anlayışı ve Türkiye'deki Uygulanışı. ÇÜSBE. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Adana.
- Keseroğlu, E. (2005). Caz Müziğinin Gelişim Süreci ve Etnik Müziklerle Etkileşimi. İÜSBE. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Komisyon. (2006). "Gospel Music". Britannica Encyclopedia of World Religions. Ed. Jacob E. Safra-Jorge Aquilar-Cauz. Chicago: Encyclopædia Britannica Inc.
- Komisyon. (2006). "Gregorian Chant". Britannica Encyclopedia of World Religions. Ed. Jacob E. Safra-Jorge Aquilar-Cauz. Chicago: Encyclopædia Britannica Inc.
- Komisyon. (2006). "Spiritual". Britannica Encyclopedia of World Religions. Ed. Jacob E. Safra-Jorge Aquilar-Cauz. Chicago: Encyclopædia Britannica Inc.
- Köprülü, F. (1991). Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar. Ankara: DİB Yay.
- Küçük, A., Tümer, G. & Küçük, A. (2014). Dinler Tarihi. Ankara: Berikan Yay.
- Levinson, D. (1996). Religion Across-Cultural Encyclopedia. Santa Barbara/CA: ABC CLIO Publishing.
- Lincoln, C. E. (1974). The Black Experience in Religion. NY: Anchor Press.
- Moore, A. (2002). "Surveying the field: our knowledge of blues and gospel music". Blues and Gospel Music. Ed. Allan Moore. NY: Cambridge University Press.
- Özen, A. (2001). Yahudilikte İbadet. İstanbul: Ayışığı Yayınları.
- Pate, B. I. (2014). Southern Black Gospel Music: Qualitative Look at Quartet Sound During The Gospel 'Boom' Period Of 1940-1960. A Master Thesis Liberty University (Unpublished). LYNCHBURG/VA.
- Porterfiel, A. (2012). Conceived in Doubt Religion and Politics in the New American Nation, Chicago: The University of Chicago Press.
- Rosen, L. D. (2010). "Music and Religion". Encyclopedia of Psychology and Religion. Ed: David A. L.- Kathryn, M.-Stanton, M. USA: Sprinder Science+Business Media.
- Say, A. (1997). Müzik Tarihi. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Southern, E. (1983). Readings in Black American Music. Second Edition. NY: Northon Company.
- Spector, J. (2005). "Chanting". Encyclopedia of Religion. Ed. Lindsay Jones. Second Edition. NY: Thomson Gale. V.9: 1532-1536.
- Taylor, W. B. (1986). "Jazz: America's Classical Music". The Black Perspective in Music. Special Issue: Black American Music Symposium 1985. V. 14, No. 1: 21-25.
- Topcan, Ö. (2018). Pentekostal Hareket ve Afrika'daki Misyon Faaliyetleri (Nijerya Örneği). AÜSBE. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- Turner, P. E. (2008). "Getting Gospel Going". Music Educators Journal. V.95, No. 2: 62-68.